

8. सूर्याय नमः

- राधिका – प्रिये शोभने!
अस्य पाठस्य चित्रं पश्य।
- शोभना – पश्यामि राधिके! पश्यामि।
- राधिका – भवतु। चित्रे किं पश्यसि?
- शोभना – सूर्योदयं पश्यामि।
- विभा – शोभने! सूर्यः कदा उदयते?
- शोभना – प्रभातसमये विभे!
- विभा – समीचीनम्।
- प्रभा – शोभने, घटिकां दृष्ट्वा कथय। अधुना समयः कः?
- शोभना – अधुना प्रातः षड्वादनम्।

- राधिका – समीचीनम्। माले! अधुना सूर्यस्य उदयः भवति किल?
- माला – आम् राधिके।
- सूर्योदय – सूर्योदये जनाः किं किं कुर्वन्ति?
- राधिका – चित्रं दृष्ट्वा कथय।
- माला – कथयामि। जनाः शयनात् उत्तिष्ठन्ति।
- देवी – ततः दन्तधावनं कुर्वन्ति। केचन दन्तधावनं कृत्वा स्नानं कुर्वन्ति।
- भामिनी – ते देवं नमन्ति। छात्राः स्वपाठान् पठन्ति।
ते पाठं लिखन्ति।
- मालिनी – पिता समाचारपत्रं पठति।
- कामिनी – छात्राः विद्यालयं गच्छन्ति। पिता कार्यालयं गच्छति।
- भार्गवी – कृषकः क्षेत्रं कर्षति।
- नन्दिनी – माता ओदनं पचति। एवं सर्वे स्व-स्वं कार्यं कुर्वन्ति।
- राधिका – पश्यत! आचार्यः आगतः। तूष्णीं भवत।
(आचार्यः कक्षां प्रविशति)
- आचार्यः – प्रिय-छात्राः! अद्य वयं सौरशक्तेः उपयोगविषये किञ्चित् पठामः।
- छात्राः – आचार्य! वयं पठितुम् इच्छामः ।
- आचार्यः – भवतु। नमन! उत्तिष्ठ। कथय, सूर्यः कुत्र उदयते?
- नमनः – आचार्य! सूर्यः पूर्वस्यां दिशि उदयते।

- आचार्यः – शोभनम्। सः कुत्र अस्तं गच्छति?
- नमनः – श्रीमन्। सूर्यः पश्चिमायां दिशि अस्तं गच्छति।
- आचार्यः – शोभनमेव। उपविश। वरुण! उत्तिष्ठ। सूर्यस्य किरणाः कीदृशाः भवन्ति?
- वरुणः – आचार्य! सूर्यकिरणाः अति प्रकाशयुक्ताः भवन्ति।
- आचार्यः – समीचीनम्। छात्राः ! सूर्यः तेजोमयः अस्ति। तस्य तेजः संहरणीयम्।
- प्रभुः – तेन किं प्रयोजनं सिध्यति?
- आचार्यः – समीचीनः प्रश्नः । सूर्यस्य ऊर्जा विविधरूपेण उपयुक्ता भवति।
- प्रभुः – गुरुदेव। सौरशक्तेः विविधान् उपयोगान् कथयतु।
- आचार्यः – शोभनम्। सौरशक्त्या सौरशाकपाकस्थाली (सोलर-कुक्कर), सौरजलदाहकः (सोलर-वाटर-हीटर), जलउत्तोलकम् (सोलर-वाटर-पम्प), वाहनगति-नियन्त्रकम् इत्यादीनां साधनानाम् उपयोगः अनिवार्यः। विद्युत्-शक्तेः लवणस्य च उत्पत्तिः सौरशक्त्या भवति। एवं सौरशक्तेः अनेके उपयोगाः भवन्ति।
- छात्राः – धन्याः वयं गुरुवर्य!

अनुशीलनम्

1. सूर्यशक्तेः उपयोगः कथं क्रियते? मेलनं कृत्वा लिखत।

साधनानि

सोलर-कुक्कर

सोलर-वाटर-हीटर

उत्तराणि चित्वा (वाक्यरूपेण)

(i)

(ii)

(iii)

उपयोगाः

उष्णोदक-उत्तोलनम्

यातायात-नियन्त्रणम्

भक्ष्याणां परिपाकः

पुनः लिखत।

2. पठित्वा 'आम्' अथवा 'न' इति लिखत।

(i) किं सौरशक्त्या लवणस्य उत्पत्तिः भवति? -----

(ii) किं सौरशक्त्या विद्युत्-शक्तेः उत्पत्तिः अपि भवति?

(iii) किं सौरविद्युत्-शक्त्या अनेकानि साधनानि सञ्चालितानि
भवन्ति -----

(iv) किं सौरशक्त्या उष्णोदकस्य उत्तोलनं सुकरं भवति?

(v) किं सौरशक्तिसाधनानाम् उपयोगेन वातावरणं सुरक्षितं भवति।

-----

3. उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत।

(i) सूर्यः ----- (प्रातः/सायं) उदयते।

(ii) सूर्यः ----- (पश्चिमायां/पूर्वस्यां) दिशि उदयते।

(iii) सूर्यः प्रातः ----- (पञ्च/षड्) वादने उदयते।

(iv) सूर्योदये जनाः स्व-स्व-कर्माणि -----
(कुर्वन्ति/न कुर्वन्ति)।

4. पाठात् चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।

(i) सूर्यकिरणाः ----- भवन्ति।

(ii) सूर्यः ----- भवति।

(iii) सूर्यः तेजः ----- ।

(iv) सूर्यस्य ऊर्जा अतीव ----- भवति।

5. कः किं करोति? मेलनं कृत्वा लिखत।

माता देवं नमति

पिता क्षेत्रं कर्षति

गुरुः गानं गायति

कृषकः समाचार-पत्रं पठति

बालिका पाठं पाठयति

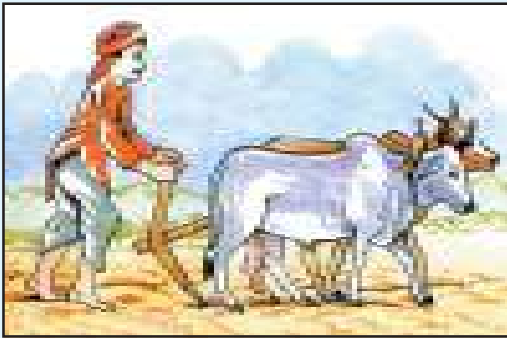
भक्तः ओदनं पचति

- (i) -----
(ii) -----
(iii) -----
(iv) -----
(v) -----
(vi) -----

6. एकेन पदेन उत्तरयत।

- (i) सूर्यः कदा उदयते? -----
(ii) सूर्यः कदा अस्तं गच्छति? -----
(iii) कृषकः किं करोति? -----।
(iv) छात्राः कुत्र गच्छन्ति? -----।
(v) का गायति? -----।
(vi) कः समाचार-पत्रं पठति? -----।

7. चित्राणि दृष्ट्वा कः किं करोति इति लिखत।

(i)

(ii)

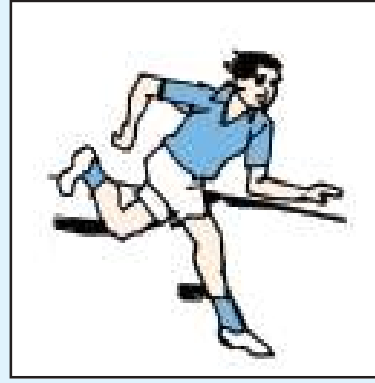
(iii)

(iv)

(v)

(vi)

वाक्यानि लिखत।

- (i)
- (ii)
- (iii)
- (iv)
- (v)
- (vi)
- (vii)